

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

43. An Domini propter nimiam sævitiam cogendi sunt servos vendere? Ex
p. 7. t. 7. alias 46.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

De Seruis, seu Mancipiis. Resol. XL. &c. 447

equivalente al daño; porque qualquiera miembro del cuerpo es mas amable, i precioso, que la libertad. Ita ille.

2. Sed Trullench. in tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 7. num. 7. & Filiucius tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 4. num. 72. absolute negatiuam sententiam tenet; sic enim ait. Quamuis Dominus non sit dominus membrorum serui, sicuti neque vitæ, sed tantum operum, & obsequij à seruo præstandi per totam vitam; tamen sicut pro bono vitæ nihil est restituendum; sed tantum pro damno illato familiae, vel hæredibus ex priuatione illius, qui is vtilis & lucrosus erat; ita pro bono integritatis corporis nihil est restituendum vt sic, sed tantum pro damno operum, & priuatione lucri ex amputatione membri consequente: Hoc autem damnum, quia spectat ad dominum, non erit ipsimet seruo restituendum. Superest ergo, vt ad nihil teneatur. Azor tamen probabiliorē censet primam sententiam, & consequenter obligari dominum ad dimittendum seruum liberum; eius tamen ratio non admodum vrget. Licet enim corporis membrum sit pretiosius libertate, vt sic tamen æstimabile non est. Quod si æstimaretur ratione vtilitatis & fructus ex illo; iam eius ipse Dominus habet dominium; ideoque nil superest quod restituat. Ita Filiucius: Ego verò amplector vtramque sententiam tanquam probabilem.

RESOL. XL.

An licitum sit in pœnam delicti alicuius adurere mancipia guttis accensis adipis, vel ceræ? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 28.

§. 1. Certum est posse dominos punire seruos non autem pœna atroci; pœna verò atrox in proposito præter mortem, de qua non est dubium, esset mutilationis, vulneris, flagellorum publicorum per vias publicas, aut in alio loco publico, & alia similes. Item pœna atrox esset tam grauius verbera, percussiones, adulationes, aut familia alia, quæ filium, aut seruum exponeret vitæ periculo, aut notabilis diminutionis illius, vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater aut dominus in puniendo filio, vel mancipio, ad verbera, & ictus ex quibus non imminet detrimentum notabile, aut læsio, etiam si verberibus, aut alia percussione, excoerietur aliquid; modò tamen delictum tanta pœna sit dignum.

2. Vtrum autem licitum sit adurere mancipia, adipe, aut cerâ accensis vt ab aliquibus dominis fieri consuevit. Non audeam id damnare, quando moderatè fieret, & sine periculo vitæ, aut notabilis læsionis mancipij, & quando delictum esset tanta pœna dignum, aut mancipium adedè esset durum ac in corrigibile, vt necessaria illi iudicaretur tanta pœna, vt corrigeret, & contineretur in officio. Semper tamen consulendum est dominis, vt potius vtantur pœnis mitioribus. Et hæc omnia docet Molina tom. 4. tract. 3. disput. 2. num. 14. cui nouissimè adhaeret Machadus tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 12. docum. 2. num. 2. vbi sic ait. Los Doctores disputan si sea licito al señor pringar a su esclauo; y aunque es assi, que parece crueldad grande, è inhumanidad: con todo esto el Padre Molina no lo condena, con tal que se haga con moderacion, y sin peligro notable de la vida, o salud del esclauo; y quando su delito, incorregibilidad, y contumacia merecieren tal genero de castigo. Si bien el mismo aconseja que los señores usen de castigos menos rigorosos con sus esclauos, acordandose que son tambien hijos de Dios, y redi-

Tom. VII.

midos con la sangre preciosa de Iesu Christo nuestro señor. Ita ille.

RESOL. XLI.

An serui possint signari à Dominis in facie? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 22.

§. 1. Negatiuè respondet Ioannes de Hevia in Curia Philippica tom. 2. lib. 1. cap. 7. num. 3. Sed affirmatiuam sententiam docet Molina tom. 4. tract. 3. disput. 2. num. 14. vbi sic ait. Vtrum sit licitum signare mancipia in facie. Affirmanter est respondendum, esto nulla illorum antecedit culpa, quando periculum est amissionis illorum, nisi ita signentur: ed quòd eiusmodi sint, de quibus nullus præsumet ea esse mancipia; aut quando fugitiua sunt, atque in pœnam, & vt coëreantur à fuga, meliusque inueniantur, ratio ipsa postulat, vt signentur. Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus tom. 2. lib. 6. part. 7. tractatu 12. docum. 2. num. 4.

RESOL. XLII.

An Domini vocando seruos Christianos, Canes vel si grauius eos verberent ex leui culpa peccent mortaliter?

Et an peccent Domini, si sint notabiliter negligentes in corrigendis seruorum peccatis, in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum, vt susceptio Sacramentorum, auditio Missæ, &c. vel si iubeant aliqua, quæ serui facere non possunt sine peccato, aut si eos onerant laboribus intolerabilibus? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 48. alias 47.

§. 1. Videtur affirmatiuè respondendum ex Trullench. in Decalog. to. 1. lib. 4. c. 1. sub. 6. n. 2. vbi sic ait. Hinc sequitur posse grauius peccare dominos, præcipuè in iis. Primò si sint notabiliter negligentes in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum; vt est susceptio sacramentorum suo tempore, Missæ auditio, & alia huiusmodi. * Secundo, si sint negligentes in corrigendis eorum peccatis. Tertiò, si iubeant aliqua, quæ serui facere non possunt sine peccato mortali. Quartò, cum eos onerant laboribus intolerabilibus. Quintò, cum eos afficiunt contumeliis, vt vocando seruos Christianos, canes. Sextò, si grauius verberent, ex leui culpa. Ita ille, in quibus casibus Domini videntur peccare. Ergo, &c. sed communiter dominos, vocando seruos Christianos canes, puto excusari à peccato, quia ex ira, & ex indeliberatione talem solent proferre iniuriam.

* Sup. hoc supra in tr. 4. Ref. 32. & in alio §. eius primò not.

RESOL. XLIII.

An Domini propter nimiam sauitiam cogendi sint seruos vendere? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 65. alias 64.

§. 1. Respondeo affirmatiuè cum Menochio de Arbitr. cent. 2. cas. 138. ex l. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. §. Sed & maior, in qua asseritur, quod dominus seruos vendere cogatur, si in eos nimium sauerit, sicut cogitur Pater emancipare filium, quæ acerbius quàm pro paterna pietate tractari l. vlt. si à pat. quis man. fuer. Gloss. in §. ult. l. quibus ius pat. por. solu. Item ob sauitiam socij licet etiam ante tempus à societate recedere, l. si conuenerit ff. Pro socio Item Vassallus nimium sauiendo in subditos ius feudi amittit. Cyn. & Bald. in dict. lib. 2. Alexand.

Sup. hoc in tom. 9. tr. 1. ex doctrina Ref. 69. §. 1. post medium, lege à vers. Quod si Dominius

in bene à Zenone. Cod. de quadr. praeser. qua de re alias dictum. Aestimatio autem cuiusq; leuitate arbitrio iudicis permittenda est.

RESOL. XLIV.

An licite Dominus aliquando possit alimenta seruis de-
negare? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 47. alias 46.

§. 1. **A**liqui opinantur id posse facere ob certa quaedam crimina, & scelera serui; vt si sit ingratus vel contumeliosus in dominum, vel si mali aliquid fecerit, ob quod mortis poenam meretur. Sed verius est, quod alij tradiderunt: si Serui crimen est vltimo supplicio dignum ad magistratus, ac iudices iure deferunt: si alterius poenae sit reus, priuatum à domino iure punitur; nunquam tamen alimenta, quae sunt necessaria simpliciter vitae subsidia, dominus potest iure denegare, quamuis ea ex parte minueret: ita vt seruus non media absumatur, & pereat, sed attenuato, & diminuto victu castigetur, vt sic forte ad saniores mentem, melioremque vitam redeat. Et ita docet Filiucius tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 4. & Azorius tom. 2. lib. 2. cap. 38. quest. 9. & Trullench. in Decalogum tom. 1. l. 4. cap. 1. dub. 6. num. 5.

2. Vnde non sunt damnandi, qui propter aliqua delicta licet leuiora detrahunt seruis, Parte dellaratione, vt vulgo dicitur.

RESOL. XLV.

An serui, & ancilla peccent, si cibos communes ex domo heri ad comedendum accipiant, vt furta esculentorum, & poculentorum, etiam si sensim perueniant ad notabilem quantitatem, vt ipsimet consumant, secus vero vt vendant?

Et si furta sint praeter esculenta, an serui, siue mancipia peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 28.

Sup. hoc su-
pra inter 3.
Ref. 4. §. Di-
co quarto.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet Sanchez in *Opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 2. num. 17.* Ex dictis sit seruos, vel raro peccare mortaliter, si accipiant, vt edant cibaria communia ex domo heritorum, quia dominus non est inuitus, tum, etiam quia illi ex ordinario cibo, sumptum excipiunt, minus enim hora consueta comedunt. Sic Nauarra, n. 221. & refert Nauarra, cap. 17. *Hispan. num. 139. Latina noua num. 138.* Sed Nauarra non ita absolute loquitur, vt Nauarra, sed dicit non peccare mortaliter, sed venialiter, quando credunt illa dominum concessurum esse si ab eo peterent, licet nollet, vt se in scio accipiant quia tunc est tantum furtum, quo ad modum. Vnde quando famulis tribuitur certa, ac determinata portio, id est, *se les da racion*, cum credatur dominum nolle eos aliquid furari, nec ob hoc excipiatur ex alia parte, id quod illis daturus erat ad manducandum, censendum est de his furtis ac si fieret ab iis qui non sunt famuli; nisi essent tam modica, vt credatur dominum velle; similiter quando minime crederetur dominum velle, etiam illis non detur cibis sub certa quantitate, & portione; si tamen ipsis cibaria congruentia impertiantur, nec ob ea, quae furantur, aliquid excipiunt ex consueto cibo, iudicandum est similiter, ac si talia furta fierent ab iis, qui non sunt famuli, nisi, vt dixi essent tam modica, vt rationabiliter deberet dominus velle. Hucvique Sanchez.

2. Et ideo Eminentissimus Cardinalis Lugo de *Iust. tom. 1. disput. 3. sect. 3. numer. 66.* putat letuos in tali casu non peccare mortaliter, quando furta essent admodum modica, vt non credatur dominus rationabiliter inuitus, secus quando non ideo dominus minus expenderet in cibo ordinario famuli, nec essent ita modica, vt non praesumeretur grauius inuitus.

3. Dico igitur furta esculentorum, & poculentorum quae committuntur à famulis, & ancillis, etiam si sensim perueniant ad notabilem quantitatem, non esse peccata mortalia, si fuerint ea, vt ipsimet consumant (secus verò si vt vendant) si sint quae ordinaria, quae non solent accurate concludi de quo vide Nauarra cap. 17. numer. 138. Ratio est; quia dominus non omnino displicet, vt haec capitur; cuius signum est, quod etsi sciant illa pallium fieri, tamen non impediunt; etsi rogentur, facile concederent. Vnde potius displicet modus accipiendi quam ipsa acceptio, seu consumptio, atque non est peccatum mortiferum accipere aliquid occultè ab eo cui non displiceret acceptio, si res ab eo peteretur, quantum modus accipiendi displicet, vt rectè docet Caietan. in *summa V. Fortun. & Nauarra. cap. 17. numer. 138. & comment. 2. Regular. numer. 20.* quia dominus non est inuitus circa substantiam accipiendi, sed solum circa modum, quod valde notandum, ob furta filiorum, vxorum, famulorum, amicorum, & similibus, qui per verecundiam, vel timorem non audent petere.

4. Si tamen surripias ad eum vsum, ad quem ille nullo modo voluisset concedere, vt ad compositiones, ludos &c. erit verum furtum; quia non vult rem esse tuam ad talem vsum; & ita acceptio secundum substantiam censetur fieri inuito domino id enim maximè ex vfu, & sine, ad quem res accipitur, spectandum est.

5. Sed circa praesentem quaestionem ne detras videre Fagundez in *tracp. Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 12. Machadum, tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 11. document. 2. numer. 3. & sequ. & Galparum Hurtadum de Iust. & iure disput. 13. difficult. 9.* qui tamen, & optime obierunt, quod si furta sint praeter esculenta, seruos, siue mancipia peccaret mortaliter accipiendo bona dominorum illorum; & sic peccando, teneri sub mortali ad restitutionem illorum.

6. Circa quantitatem ergo requisitam, & sufficientem ad peccatum mortale, existimans, cum requiri & sufficere, quae ad peccatum mortale in furto facto ab extraneo, quia quò ad hoc non est aliqua peculiaris ratio pro seruis in furtis ex bonis domini, qualis reperitur pro filio ex bonis Patris, & pro vxore ex bonis mariti.

RESOL. XLVI.

An serui in casu aequalis necessitatis possint alimenta potius sibi, quam Dominis ministrare?

Et quid est dicendum, si daretur casus, in quo salus & vita Domini esset Christiano populo, vel alicui Reipublicae necessaria, & salus, & vita serui minuetur? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 67. alias 66.

§. 1. **N**egatiue respondet Nauarra in *Man. cap. 17. num. 60.* quia quando creditor, & debitor eadem extrema necessitate premuntur, debitor non habens aliud quam id quod ad suam suorumque vitam